

TÜRK DÖVLƏTLƏRİ ARASINDA İNVESTİSİYA ƏMƏKDAŞLIĞI

Ölkələr arasında investisiya axınlarının təşviq edilməsində investisiya sazişlərinin əhəmiyyəti böyükdür. İkitərəfli investisiya sazişləri (İİS) bir ölkənin vətəndaşlarının və şirkətlərinin digər ölkədə həyata keçirdikləri özəl investisiyaların şərtlərini və qaydalarını müəyyənləşdirən beynəlxalq razılaşmalardır. Hazırda dünyada 2500-dən çox aktiv İİS-lər vardır. Bu kimi razılaşmalar xarici investorlara qarşı ədalətli və bərabər yanaşmanı, müsadirədən müdafiəni, investisiya vasitələrinin azad transferini nəzərdə tutur. Eləcə də, bu kimi sazişlər xarici investorlara tam müdafiə və təhlükəsizlik vəd edir. Bir çox ikitərəfli investisiya sazişlərində isə alternativ mübahisə həlli mexanizmləri də mövcud olur. Bu isə ikitərəfli investisiya sazişlərinə əsasən hüquqları pozulmuş investora bu mübahisəni beynəlxalq arbitraj çərçivəsində (çox zaman İnvestisiya Mübahisələrinin Həlli üzrə Beynəlxalq Mərkəz çərçivəsində) həll etməyə imkan verir.

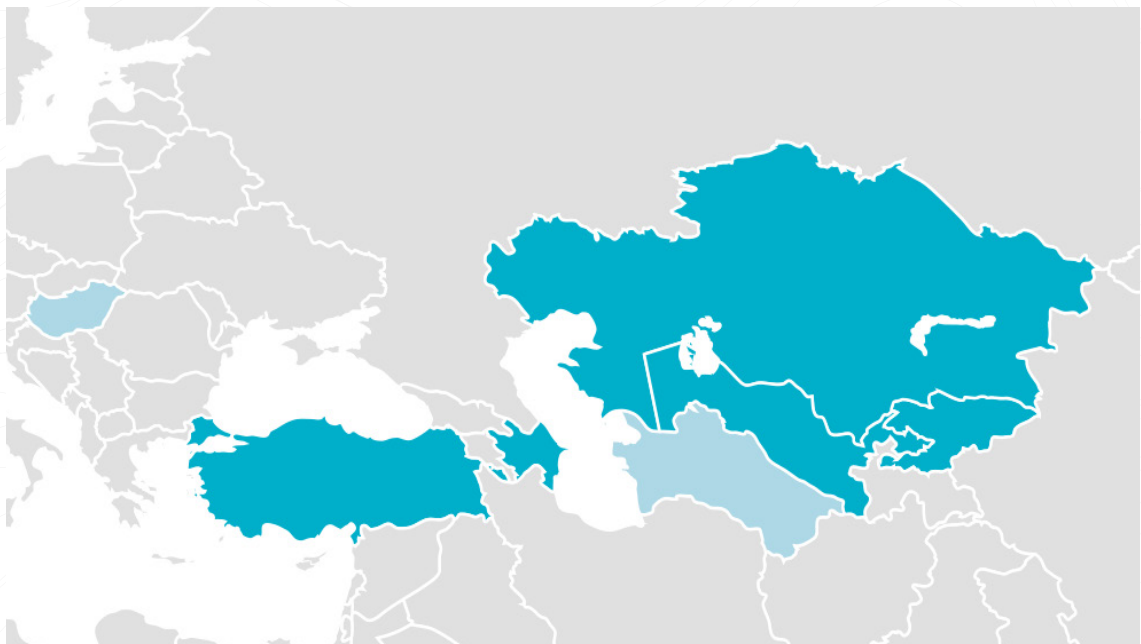
*Türk Dövlətləri
Təşkilatı üzv
ölkələrdən
Azərbaycan
iqtisadiyyatına
13,8 milyard
ABŞ dolları,
Azərbaycandan
isə üzv dövlətlərə
21,3 milyard
ABŞ dolları
investisiya
qoyulub.*

Qeyd edək ki, ölkəmizin Türkiyə Cümhuriyyəti, Qazaxıstan, Özbəkistan və Qırğızıstan ilə belə bir ikitərəfli investisiya sazişi vardır. Eləcə də, Türkiyə Cümhuriyyətinin də Qazaxıstan, Türkmənistan, Özbəkistan, Qırğızıstan ilə belə bir ikitərəfli investisiya sazişləri mövcuddur.

Qırğızıstan Respublikasının Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan və Türkiyə ilə belə sazişləri, Türkmənistanın isə sadəcə Türkiyə Cümhuriyyəti ilə belə bir sazişi vardır. Qeyd edək ki, bu sazişlərdən bəziləri investisiya mübahisələrinin İnvestisiya Mübahisələrinin Həlli üzrə Beynəlxalq Mərkəz çərçivəsində həllini nəzərdə tutsa da, bəzilərində belə bir şərt mövcud deyildir.

Ölkələr investisiya sazişlərini oxşar şərtlər əsasında çoxtərəfli qaydada bağlaya bilərlər. Belə sazişlər Çoxtərəfli İnvestisiya Sazişləri adlanır. Türk Dövlətləri arasında da investisiya hərəkətini stimullaşdırmaq baxımından belə bir saziş razılaşdırıla bilər.

Qeyd edək ki, 2022-ci ilin sonlarında Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) investisiya fondu yaradılması qərarı verilmişdir. Bu fondun nizamnamə kapitalı TDT-nin üzvü olan Azərbaycan, Türkiyə, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Özbəkistanın bərabər payları əsasında

formalaşacaq. Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) investisiya fondunun ilkin nizamnamə kapitalı \$350.000.000 təşkil edəcək. İnvestisiya fondunun yaradılmasında məqsəd regiondaxili ticarətin genişləndirilməsi və iqtisadi əməkdaşlığın dəstəklənməsi yolu ilə TDT-yə üzv ölkələrin iqtisadi inkişafına yardım etməkdir.

2022-ci ilin sentyabr ayında açıqlanan rəsmi məlumata əsasən Azərbaycanın Türk Dövlətləri Təşkilatı (TDT) üzv ölkələrdən Azərbaycan iqtisadiyyatına 13,8 milyard ABŞ dolları, Azərbaycandan isə üzv dövlətlərə 21,3 milyard ABŞ dolları investisiya qoyulub. Həmin ildə açıqlanan digər bir rəqəmə əsasən isə indiyə qədər Azərbaycan Türkiyə iqtisadiyyatına 19,5 milyard ABŞ dolları, Türkiyə isə Azərbaycan iqtisadiyyatına 12 milyard ABŞ dolları investisiya qoyub. Göründüyü kimi, ölkəmizdən edilən investisiyaların 87 faizi Türkiyə Respublikasına edilmişdir. Eləcə də, türk dövlətlərindən ölkəmizə edilən investisiyanın 91 faizi Türkiyə Respublikasından edilmişdir.

2022-ci ildə açıqlanan rəqəmə əsasən Türkiyədən Özbəkistana edilən investisiya həcmi 1,5 milyard dollara çatmışdır. Eləcə də, son 16 ildə Türkiyənin Qazaxıstana etdiyi investisiya həcmi 4,2 milyarddan çox olmuşdur. Bu dövr ərzində ən

yüksək Birbaşa Xarici İnvestisiya (BXİ) səviyyəsi 2021-ci ildə baş vermişdir. Həmin ildə Türkiyədən Qazaxıstana edilən BXİ 680 milyon dollar dəyərində olmuşdur.

Dünya Bankı qeyd edir ki, Mərkəzi Asiyanın türk dövlətləri bir sıra iqtisadi çətinliklərdən əziyyət çəkirlər. İlk növbədə bu ölkələrin hər birində institutların zəifliyi, iqtisadiyyatın resurslardan asılılığı, bazarların zəif inkişafı və dövlət sektorunun iqtisadiyyatda böyük rolu hökmrandır. Yəni, başqa sözlə desək, bu ölkələr iqtisadi artımlarını sürətləndirmək üçün iqtisadiyyatın müxtəlif sektorlarında önəmli səviyyədə xarici investisiya qoyuluşlarına ehtiyac duyurlar. Bu ölkələrə yönələn xarici investisiyalar əsasən təbii sərvətlərin istismarı sahəsinə qoyulmuşdur. Bu da iqtisadiyyatın önəmli ölçüdə təbii sərvətlərdən asılı olmasının kökündə dayanan səbəblərdəndir. Yəni, bu iqtisadiyyatlar regional əməkdaşlıq kontekstində xarici ölkələrə investisiya edəsi deyil, daha çox investisiyaya ehtiyac duyan ölkələr qismindədirlər.

Təbii ki, Türk dövlətləri arasındakı iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşməsi, eləcə də Türk dövlətləri arasında kapital hərəkətinin asanlaşdırılması bu ölkələr arasında investisiya hərəkətini stimullaşdırma bilər. Lakin investisiya axınlarının yüksək səviyyəyə çatdırılması üçün institusional şərtlərin yaxşılaşdırılması, iqtisadiyyatların liberallaşdırılması, biznes mühitinin inkişaf etdirilməsi və özəl sektorun genişləndirilməsi zəruridir.